

В.П.Хомутенко, к.е.н., доцент кафедри фінансів, Одеський національний економічний університет

І.С.Луценко, аспірант кафедри фінансів, Одеський національний економічний університет

О.І. Дротенко, здобувач кафедри фінансів, Одеський національний економічний університет, Член Спостережної Ради ТОВ "Укркава", Заступник директора з економіки ТОВ "Укркава"

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ РІВНЯ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ, РУМУНІЇ ТА ГРУЗІЇ

COMPARATIVE ANALYSIS OF LEVELS OF NATIONAL TAX SYSTEMS IN INVESTMENT ATTRACTIVENESS UKRAINE, ROMANIA AND GEORGIA

<i>В статті здійснено компаративний аналіз рівня розвитку податкових систем України, Румунії та Грузії. Визначено найбільш сприятливий бізнес-клімат для залучення іноземних інвестицій в країну.</i>	<i>The article by comparative analysis of the development of tax systems in Ukraine, Romania and Georgia. Determined the most favorable business climate to attract foreign investment into the country.</i>
---	--

Ключові слова: іноземні інвестиції, інвестиційна привабливість, податкова система, податки.

Постановка проблеми. Забезпечення інвестиційної привабливості України є стратегічним питанням, оскільки вона стоїть на шляху економічних перетворень та інтеграції у світове економічне господарство. Одним із основних аспектів в забезпеченні інвестиційної привабливості країни є створення сприятливого бізнес – клімату, в тому числі і за рахунок ефективною податкової системи. Національні податкові системи мають свої особливості, разом з тим, важливо застосовувати єдині індикатори рівня розвитку цих систем, з метою проведення їх компаративного аналізу і визначення найбільш сприятливих умов для залучення закордонних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій останніх років.

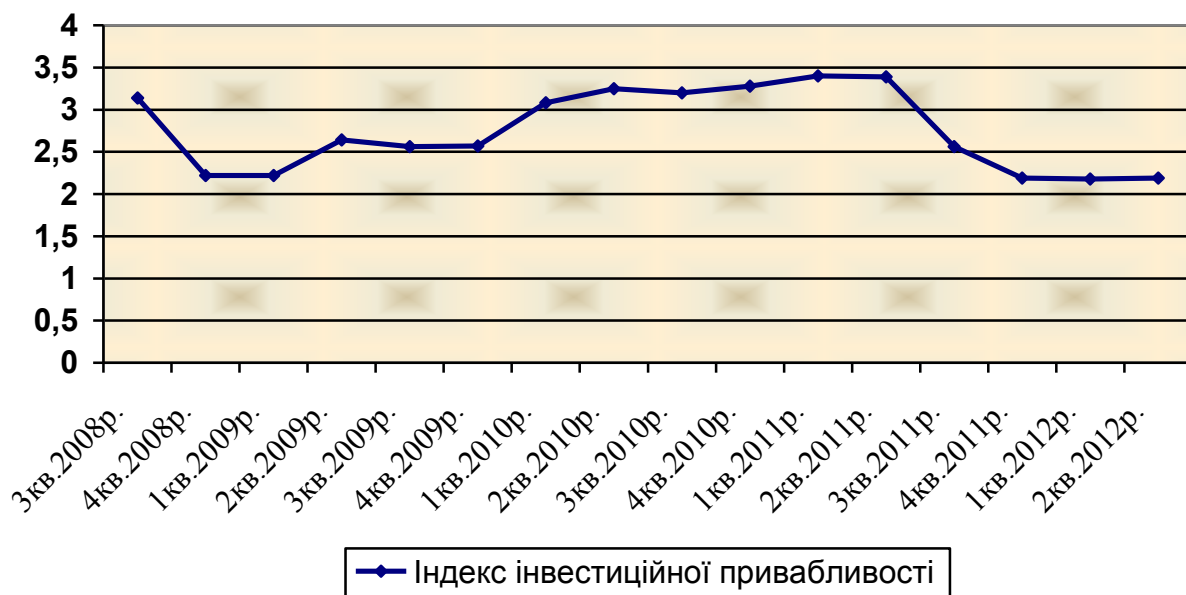
Проблематиці рівня розвитку національних податкових систем присвятили свої праці такі вітчизняні та зарубіжні науковці як Ю. Іванов, А.Тищенко, Л. Кізілова, Л.Стецишина, О.Кіровата, В.Корнус, А.Квасова, І. Лунина, О.Мельник та ін. Цими науковцями визначені індикатори рівня розвитку національних податкових систем, які можна згрупувати за структурно-логічною ознакою в три групи: індикатори податкового навантаження (коефіцієнт оподаткування доходів; коефіцієнт оподаткування витрат; інтегральний коефіцієнт податкового навантаження на макrorівні; інтегральний коефіцієнт податкового навантаження на мікрорівні), індикатори податкового менеджменту (коефіцієнт податкомісткості продукції; коефіцієнт бюджетної ефективності), індикатори податкової політики (коефіцієнт еластичності податків, коефіцієнт динаміки податків, граничний коефіцієнт, коефіцієнт продуктивності податків) [1].

Разом з тим, в наукових працях недостатньо приділено уваги впливу рівня розвитку національних податкових систем на інвестиційну привабливість країни та порівняльний аналіз цього впливу в Україні, Грузії та Румунії, в умовах інтеграційних процесів в економічне світове господарство.

Метою статті є проведення компаративного аналізу рівня розвитку податкових систем України, Румунії та Грузії з метою визначення найбільш сприятливого бізнес – клімату для залучення іноземних інвестицій в країну.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні діє майже 100 рейтингових агентств, що визначають інвестиційну привабливість країн світу за різними показниками. Серед різних міжнародних методик оцінки інвестиційної привабливості варто виділити оцінки Групи Світового банку, Всесвітнього економічного форуму (WEF), Heritage Foundation/Wall Street Journal, Transparency International, рейтингових агенцій Standard & Poors, Moody's, Fitch Ratings, Європейської Бізнес Асоціації та інші. Так, Європейською бізнес асоціацією (ЄБА) щокварталу визначається індекс інвестиційної

привабливості країн світу. Відповідно до цього рейтингу за підсумками першого півріччя 2012 року в Україні індекс інвестиційної привабливості склав 2,19 бала за 5-бальною шкалою, що на 1,21 бала нижче, ніж за аналогічний період 2011 року, коли індекс склав 3,40 бала [2], що свідчить про погіршення інвестиційної привабливості в країні.

Рис. 1. Індекс інвестиційної привабливості України за період 2008р. - 2012р. *Побудовано автором за даними [2]

Інвестиційна привабливість країни оцінюється науковцями та експертами за різними критеріями, такими як: рівень економічного розвитку країни та рівень розвитку національних податкових систем, політична стабільність, природно-ресурсний потенціал, освітній та науковий потенціал, географічне положення тощо, при здійсненні якого інвестор може оцінити доцільність вкладання в дану країну інвестицій та наявність можливостей для подальшої діяльності (див. табл. 1).

**Основні методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості
країн світу**

Автор	Критерії оцінки	України	Грузії	Румунії
1	2	3	4	3
Doing Business [3]	Інтегральний показник легкості ведення бізнесу серед 183 країн світу у 2012 році (місце у рейтингу)	152	17	72
	1. Відкриття бізнесу	112	8	63
	2. Отримання дозволів на будівництво	180	4	123
	3. Підключення електрики	169	89	165
	4. Реєстрація власності	166	1	70
	5. Отримання кредитів	24	8	8
	6. Захист інвесторів	111	17	46
	7. Сплата податків	181	42	154
	8. Міжнародна торгівля	140	54	72
	9. Виконання контрактів	44	41	56
	10. Процедура банкрутства	156	109	97
Heritage Foundation [4]	Інтегральний показник економічної свободи у 2012р. (місце у рейтингу)	163	34	62
	1. Свобода ведення бізнесу	150	23	70
	2. Свобода торгівлі	49	6	12
	3. Податкова свобода	90	33	34
	4. Державні витрати	154	110	112
	5. Монетарна свобода	154	108	110
	6. Свобода інвестування	155	36	14
	7. Фінансова свобода	132	39	72
	8. Права власності	97	72	72
	9. Свобода від корупції	136	69	70
10. Свобода праці	128	3	85	
Т.В. Уманець [5]	<ul style="list-style-type: none"> ✓ виробничий потенціал; ✓ фінансовий потенціал; ✓ інвестиційний потенціал; ✓ інфраструктура ринку, комунікаційна, комерційна; ✓ трудовий, освітній потенціал; ✓ податкова система 	Не розраховувались показники		

І.О. Бланк [6]	<ul style="list-style-type: none"> ✓ рівень загальноекономічного розвитку регіону; ✓ рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону; ✓ демографічна характеристика регіону; ✓ рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону; ✓ сплата податків; ✓ рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків. 	Не розраховувались показники
----------------	--	------------------------------

Джерело: складено автором за даними [3, 4, 5, 6]

Як свідчать рейтинги міжнародних організацій Україна має значну нижчу інвестиційну привабливість ніж Румунія та Грузія і як вбачається із методичних підходів до її оцінки, одним із факторів, що враховується при визначенні інвестиційної привабливості країни є рівень розвитку національних податкових систем.

Для визначення рівня розвитку національних податкових систем за методологією Світового банку, використовують базу порівняння, яка складається із трьох частин:

- ✓ частота стягнення податків (скільки платежів потрібно провести);
- ✓ витрати часу на дотримання всіх податкових вимог (заповнення документів та проведення перерахунань);
- ✓ загальне податкове навантаження, до розрахунку якого включаються корпоративний податок (податок на прибуток підприємств), внески до фондів обов'язкового соціального страхування та витрати на заробітну плату (віднесені на рахунок роботодавця), податки на дивіденди, на фінансові операції, на дороги та транспортні засоби, на нерухомість та на багатство.

Рейтингові показники рівня розвитку національних податкових систем України, Грузії, Румунії у 2011р. наведені у таблиці 2.

Рейтингові показники рівня розвитку національних податкових систем України, Грузії, Румунії у 2011р.

Інтегровані показники	Україна	Грузія	Румунія
1) Простота ведення бізнесу, рейтингове місце	149	17	65
2) Рейтинг по кількості податків	181	62	151
3) Загальна кількість податків та зборів протягом року	135	18	113
4) Кількість часу, яке витрачається на податкове адміністрування	657	387	222
5) (годин в рік)			
6) Сукупна податкова ставка у % до прибутку	55,5	15,3	44,9

Джерело: складено автором за даними [3]

Відповідно до цієї методики Україна посідала у 2011 році 181 місце, в той час як Грузія посідає 62 місце, а Румунія -151 в рейтингу країн світу по кількості податків і це закономірно, бо податковий тиск в Україні є високим, крім того він завуальований кумулятивною системою оподаткування, оскільки за даними Світового банку, загальна податкова ставка в відсотках до прибутку підприємств в Україні становила 55,5% проти 44,9 % у Румунії та 15,3% у Грузії.

Проведемо порівняльний аналіз діючих національних податкових систем України, Грузії та Румунії за окремими податками (див. табл. 3).

Таблиця 3.

Порівняльний аналіз ставок окремих податків України, Грузії та Румунії станом на 2012 р.

Податки	Україна	Грузія	Румунія
1. Податок на додану вартість	сплачується	сплачується	сплачується
1.1. базова ставка податку	20%	18%	24%
2. Податок на доходи фізичних осіб	сплачується	сплачується	сплачується
2.1. базова ставка	15%	20%	16%

податку			
3. Податок на прибуток підприємств (корпоративний податок)	сплачується	сплачується	сплачується
3.1 базова ставка податку	21% з 01.01.2012р. 19% з 01.01.2013р.	15%	16%
4. Податок на землю	сплачується	сплачується	сплачується
4.1 базова ставка податку	від 0,1 до 0,03 відсотка за один гектар сільськогосподарських угідь від їх нормативної грошової оцінки	Річна ставка від 1,5 лара до 100 лар за 1 га	2% від нормативної оцінки землі
5. Податок на нерухомість	сплачується	сплачується	сплачується
5.1 базова ставка податку	від 1%, 2,5% розміру мін з/пл в залежності від житлової площі об'єкта житлової нерухомості	1% від вартості майна для СПД; для фізосіб в залежності від сімейного доходу	10% від вартості та площі нерухомості
6. Податок на дивіденди	сплачується	сплачується	сплачується
6.1. базова ставка податку	21% - при виплаті юридичним особам 5% - при виплаті фізичним особам	5% при виплаті фізичним особам та нерезидентам	16%
7. Податок на репатріацію доходів за кордон	сплачується	сплачується	сплачується
7.1 базова ставка податку	від 0% до 20%	від 4% до 20%	від 5% до 15%

Джерело: складено автором за даними [7, 8, 9]

Як свідчить порівняльний аналіз ставок окремих податків України, Грузії та Румунії вони не суттєво відрізняються між собою, разом з тим за результатами дослідження рівня розвитку національних податкових систем проведеного Європейською асоціацією бізнесу (ЄАБ) у 2011 році податковий

індекс України склав 1,90 з п'яти можливих балів [10]. Разом з тим, з січня 2011 року вступив в силу Податковий кодекс України, основними його новаціями, що повинні покращити інвестиційну привабливість України стали:

- ✓ стимулювання переходу України на інноваційну модель розвитку, зокрема шляхом поетапного зниження ставки податку на прибуток з 25% до 16% (2011 р. – 23%, 2012 р. – 21%, 2013 р. – 19%, 2014 р. – 16%);

- ✓ тимчасове (до 1 січня 2020 року) звільнення від оподаткування прибутку виробників біопалива на виробництво електричної та теплової енергії, а також прибутку підприємств з видобування та використання газу (метану) вугільних родовищ;

- ✓ строком на 10 років з 1 січня 2011 року звільняється від оподаткування прибуток, отриманий від надання готельних послуг у готелях категорій „п'ять зірок”, „чотири зірки” та „три зірки”, у тому числі новозбудованих чи реконструйованих, або в яких проведено капітальний ремонт чи реставрація існуючих будівель і споруд, а також підприємств галузей легкої промисловості (крім підприємств, які виробляють продукцію на давальницькій сировині), прибуток від продажу електричної енергії, виробленої з відновлювальних джерел енергії, прибуток підприємств суднобудівної та літакобудівної промисловості;

- ✓ розширена класифікація основних засобів у податковому обліку, передбачено 16 груп основних фондів замість 4 груп у діючому законодавстві;

- ✓ врегульовано питання оподаткування операцій з фінансового лізингу, що дозволить надати нових стимулів цій формі інвестування;

- ✓ запроваджується оподаткування за ставкою 5% доходів на вклади (депозити), процентного або дисконтного доходу за іменним ощадним (депозитним) сертифікатом, процент на вклад (депозит) члена кредитної спілки у кредитній спілці, доходи у вигляді дивідендів та деякі інші доходи, пов'язані з інвестиційною діяльністю;

✓ створюються передумови інвестиційної привабливості країни шляхом зменшення ставки податку на додану вартість до 17%;

✓ запровадження «автоматичного» відшкодування податку на додану вартість сумлінним платникам податків та Єдиного реєстру податкових накладних та впроваджено відповідальність держави за несвоєчасне відшкодування податку на додану вартість таким платникам [7].

Однак, залишаються проблемними питання адміністрування податків в Україні, оскільки більшість опитаних (84%) Європейської асоціацією бізнесу компаній зазначили, що податкова звітність та адміністрування в Україні є складною. Обтяжливі процедури податкової звітності призводять до часових та фінансових витрат, які несуть компанії. До того ж, бізнесмени одностайно визнали недосконалість та слабкість електронної системи звітності, яка мала на меті полегшити та модернізувати процес податкового звітування. Крім того, пресинг та тиск з боку податкових органів суттєво перешкоджає діяльності бізнесу в Україні. Ця негативна тенденція була підкреслена учасниками опитування проведеного Європейською асоціацією бізнесу, а саме: 77% респондентів стикалися з неконструктивними та нераціональними «пропозиціями» сплатити податки заздалегідь, авансом, 50% отримували необґрунтовані та часті інформаційні запити від податківців, а 41% опитаних були запропоновані так звані «завдання» по наповненню бюджету своїми податковими платежами, 78% респондентів дали негативні оцінки якості та ефективності податкового законодавства в Україні [11].

Висновки та перспективи подальших наукових розробок. Таким чином, на даний момент основною проблемою адміністрування податків в Україні є час, який середній платник податків повинен присвятити належній звітності та подальшій сплаті податків. Крім того, існують проблеми, викликані неясністю та неякісністю чинного податкового законодавства. Тому, питання поліпшення інвестиційного клімату в довгостроковій перспективі за рахунок підвищення конкурентоспроможності національної податкової системи потребують подальших наукових досліджень, щодо

розробки окремого стратегічного плану дій для подолання ключових проблем, що існують у сфері оподаткування.

Література:

1. Мельник О.Я. Індикатори рівня розвитку національних систем/ О.Я. Мельник // Вісник Хмельницького національного університету – 2010 – № 4, Т.1 – С.114-119.
2. Ernst & Young, European attractiveness survey 2012 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.ey.com/GL/en/Issues/Business-environment/2012](http://www.ey.com/GL/en/Issues/Business-environment/2012).
3. The World Bank, Doing Business 2012. Doing Business in a More Transparent World // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.doingbusiness.org/reports/globalreports/doing-business-2012](http://www.doingbusiness.org/reports/globalreports/doing-business-2012).
4. Heritage Foundation&Wall Street Journal,The Index of Economic Freedom// [Електронний ресурс].- Режим доступу: [http:// www.heritage.org/index/Ranking](http://www.heritage.org/index/Ranking).
5. Уманець Т. В. Оцінка інвестиційної привабливості регіону за допомогою інтегральних індексів / Т. В. Уманець // Економіка і прогнозування. - № 4. – 2006. – С. 133-146.
6. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр. Эльга, 2001. - 511с.
7. Податковий кодекс України / Державна Податкова Служба України – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 608 с.
8. Pocket tax book Georgia / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mof.ge
9. Податковий кодекс Румунії/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.codfiscal.ro/>
10. European attractiveness survey 2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.ey.com/GL/en/Issues/Business-environment/2011](http://www.ey.com/GL/en/Issues/Business-environment/2011).
11. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org>.